

עובדי ועובדות רשת אורט היקרים,

שלום רב,

אנחנו נמצאים בעיצומם של תשעת הימים (הימים שבין ראש חודש אב לתשעה באב) ולפני ערב תשעה באב. ימים שבהם נוהגים מנהגי אבלות בחברה היהודית מזה כאלפיים שנה. אני פונה אליכם בנושא חשוב זה ובהקשר העמוק שלו לעבודתנו החינוכית. תשעה באב, יום האבל הלאומי של עם ישראל, מזמן לנו הזדמנות ייחודית לחשיבה מעמיקה על ערכים, היסטוריה, וחשיבות החינוך בעיצוב עתידנו.

משמעות תשעה באב והסיבות לחורבן

תשעה באב מסמל את חורבן בית המקדש הראשון והשני, ואירועים טראגיים נוספים בהיסטוריה היהודית. יום זה מעורר בנו תחושות של אבל, אך גם מזמין אותנו לבחון את הלקחים שעלינו להפיק מן העבר. המסורת מלמדת אותנו על מספר סיבות לחורבן, ביניהן:

1. **שנאת חינוך:** פילוג וחוסר אחדות בעם שהובילו למחלוקות ולקרעים חברתיים.
2. **דין תורה:** הקפדה יתרה על דיני התורה, ללא התחשבות בנסיבות ובצרכי הזולת. מה שהוביל לחוסר גמישות ואף לעוולות קשות.

שתי סיבות אלו מדגישות את החשיבות של איזון בין עקרונות לבין גמישות, ובין דבקות בערכים לבין התחשבות בזולת. בין ייקוב הדין את ההר, לבין פשרות נדרשות. לקחים אלו רלוונטיים במיוחד לימינו, כאשר אנו עדים למחלוקות ושסעים בחברה הישראלית.

הקשר לחינוך

כאנשי חינוך, אנו נושאים באחריות גדולה. תפקידנו אינו מסתכם בהעברת ידע גרידא, אלא בעיצוב דור העתיד של מדינת ישראל. הערכים שאנו מנחילים לתלמידנו - סובלנות, כבוד הדדי, אהבת הזולת, קבלת השונה, וגם היכולת לאזן בין עקרונות לבין גמישות - הם המפתח ליצירת חברה מאוחדת וחזקה. בימים אלה, כאשר החברה הישראלית מתמודדת עם אתגרים מורכבים, תפקידנו כמחנכים מקבל משנה חשיבות. עלינו לטפח בקרב תלמידנו:

1. חשיבה ביקורתית: לעודד את התלמידים לבחון מידע באופן מושכל ולפתח דעה עצמאית.
2. אמפתיה: לפתח את היכולת להבין ולכבד דעות שונות, גם כאשר איננו מסכימים עימן.
3. מעורבות חברתית: לעודד את התלמידים לקחת חלק פעיל בקהילה ולתרום לחברה.
4. ידע היסטורי: להעמיק את ההכרה וההבנה של התלמידים באשר להיסטוריה היהודית והישראלית, כבסיס לבניית זהות ותחושת שייכות.
5. גמישות מחשבתית: לפתח את היכולת לאזן בין עקרונות לבין התחשבות בנסיבות ובצרכי הזולת.

יוזמות חינוכיות לקראת תשעה באב

אחת ההחלטות הגדולות של יום משמעותי זה, הנו שהיום נופל באיבו של הקיץ ובמהלך החופש הגדול. יום שבו התלמידים אינם בבית הספר. עם זאת, תפקידנו כאנשי חינוך, לא מסתכם בשאלה אם התלמידים נמצאים או לא בבית הספר, כי הרי חינוך מתקיים 24 שעות, 7 ימים בשבוע.

לקראת תשעה באב וכמובן גם אחרי, אני מזמין אתכם ליזום פעילויות חינוכיות שיעסקו בנושאים הבאים:

- דיונים על משמעות האחדות והסולידריות בחברה הישראלית.
- סדנאות לפיתוח כישורי תקשורת ופתרון קונפליקטים.
- פרויקטים קהילתיים המחברים בין קבוצות שונות בחברה.
- לימוד משותף של טקסטים העוסקים בערכי אהבת חנם, כבוד הדדי, ואיזון בין עקרונות לגמישות.
- דיונים על האתגרים של שמירה על ערכים תוך התחשבות בצרכי הזולת והחברה.
- קריאת מגילה קהילתית

תשעה באב מזכיר לנו את הסכנות הטמונות בפילוג, בשנאה, ובנוקשות יתר, אך גם את הכוח הטמון באחדות, באהבת חנם, ובגמישות מחשבתית. כאנשי חינוך, אנו מחזיקים במפתח ליצירת עתיד טוב יותר. בואו נשתמש בהזדמנות זו כדי לחזק את מחויבותנו לחינוך ערכי, לטיפול הבנה הדדית, ולבניית חברה ישראלית מאוחדת, סובלנית ומאוזנת.

החלטתי לצרף כנספח את המאמר של **ברל כצנלסון** « **על חורבן ותלישות** » מחודש אב, שנת 1934. מאמר העוסק בדברי הביקורת של כצנלסון על מחנה קיץ באותה תקופה, שנקבע לתשעה באב.

אני מודה לכם על מסירותכם ועבודתכם החשובה. יחד, נמשיך לעצב את פני החברה הישראלית ולהשפיע על עתידה.

בברכה,

רז פרויליך,
מנכ"ל רשת אורט-ישראל

חורבן ותלישות / ברל כצנלסון

מתוך: ברל כצנלסון, "חורבן ותלישות", דבר, 26.07.1934, עמ' 2.

שמעתי כי אחת מהסתדרויות הנוער קבעה את יציאת חבריה למחנה קיץ באותו לילה שבו מבכה ישראל את חורבנו, את שעבודו ואת מרי גלותו. אין להעלות על הדעת כי משהו עשה זאת במתכוון. אין להעלות על הדעת כי מדריכי נוער חלוצי, המחנכים אותו ל"חיי הגשמה", כלומר, למאמצי שחרור מן הגלות ותיקון הנגעים והמומים שחלו בנו בעקב החורבן – אין להעלות על הדעת כי הם עשו זאת מתוך ידיעה מה הם עושים. אולם אי-ידיעה זו כשהיא לעצמה היא המעוררת מחשבות נוגות על רמתם התרבותית ועל ערך פעולתם החינוכית של כמה ממדריכי הנוער.

מה ערכה ומה פרייה של תנועת שחרור שאין עימה שורשיות ויש עימה שיכחה, אשר תחת לטפה ולהעמיק בקרב נושאייה את הרגשת המקור ואת ידיעת המקורות, היא מטשטשת את זכרון נקודת המוצא ומקצצת בנימין, אשר דרכן יונקת התנועה את לשדה? כלום היינו עוד מסוגלים כיום הזה לתנועת-תקומה לולא היה עם ישראל שומר בליבו בקשיות עורף קדושה את זכר החורבן? לולא היה מייחד בזיכרוננו ובהרגשתו ובהליכות – חייו את יום החורבן מכל הימים? זהו כוחו של הסמל החיוני המגובש והמפדה בקורות עם. אלמלא ידע ישראל להתאבל במשך דורות על חורבנו ביום הזכרון, בכל חריפות ההרגשה של מי שמתו מוטל לפניו, של מי שאך זה עתה אבדו לו חירותו ומולדתו, לא היו קמים לזנו לא הם ולא פינסקר, לא הרצל ולא נורדוי, לא סירקין ולא בורוכוב, לא א.ד. גורדון ולא י"ח ברנר. ויהודה הלוי לא היה יכול ליצור את "ציון הלא תשאליו" וביאליק לא היה יכול לכתוב את "מגילת האש".

זאת הבין אדם כאחרון ליברמן, גיבורה הראשון של התנועה הסוציאליסטית היהודית בגולה, כשניגש לייסד בלונדון את אגודת הפועלים היהודית הראשונה, באטמוספירה שכולה קוסמופוליטיות וחוסר כל חלום של קיום לאומי עצמאי, זכר ולא שכח את יום האבל הלאומי. וב"פנקס" של אותה האגודה רשום פרומטקול היסטורי מיום ב' אב (תרל"ו) 1876. ליברמן מציע: הואיל והאסיפה הבאה של האגודה חלה בתשעה באב יש לדחותה ליום אחר. אחד מחבריו טוען נגד הדחייה בשם ה"כלל אנשיות" ובשם שלילת המסורת. וליברמן מסביר לו כי "כל עוד לא באה המהפכה הסוציאליסטית, יש בחירות הפוליטית חשיבות רבה בשביל כל אומה ולשון. לט' באב יש בשבילנו, הסוציאליסטים העברים, אותו ערך שיש ליום זה בשביל בני גזענו. ביום זה אבדה לנו חירותנו ועמנו מתאבל עליה זה י"ח מאות שנה ויותר". כך הבין וכך הרגיש וכך רצה לחנך את תנועת הפועלים סוציאליסט – יהודי גדול, בימים שעוד האמינו באמונה שלמה כי המהפכה הסוציאליסטית הקרובה לבוא עתידה לבטל במחי-יד אחד כל הניגודים הלאומיים, ואפילו את עצם קיומם של הלאומים המיוחדים, ובימים אשר שום חזון של תקומת ישראל, של שילומים לאבל של י"ח מאות שנה לא נראה עדין באופק. ואנחנו?

הדור אשר שתה את קובעת הגלות והשעבוד יותר מכמה וכמה דורות שקדמו לו, הדור אשר הוזרז בחזקת יד אל הרגשת החורבן והגירוש, הדור אשר כל טעם חייו הוא בזה שישמש גשר מן החורבן והגלות אל חיי עצמאות וחירות – האם הדור הזה יתחנך לייעודו על ידי שיכחת יום אבל עמו? אמנם, משרדי הוועד הפועל של ההסתדרות סגורים ביום האבל ההיסטורי, אשר שום אומה תרבותית אינה יודעת כמוהו לעומק ולכאב. אך יתכן כי קיים מרחק תרבותי רב בין עולמם הרוחני של ראשי ההסתדרות ובין עולמם הרוחני של כמה ממדריכי הנוער. ואלה רואים, כנראה, את מעשה הוועד הפועל של ההסתדרות כעניין חיצוני, וליבם בל עימם. ומאידך גיסא, האם יכולה תנועת הפועלים להסתפק רק בחינוך לדברי הלכה ואידיאולוגיה בלבד, מבלי שתיצור לעצמה ולחניכיה אטמוספירה רוויית רגש וסמליות?

הלא בימינו מרבים לדבר ובהסתדרויות נוער בפרט, על ערכם החינוכי של סמלים. מדוע איפוא לא תדע שום הסתדרות נוער לעטוף ביום זה את דגליה אבל? להשרות ביום זה על מסיבותיה מן הצער הגדול, המפרה והמחנך? האמנם תש כוחנו להיות ולהיות את סמלינו, להעמיק בתוכנם, למלא אותם רוח הדור וצרכי הדור? האמנם אין אנו מסוגלים אלא להשתמש בסמלים שאולים בהקפה, בסמלים שאולים בהקפה, בסמלים שאין עימם אלא העתקה וחיקוי, והעיקר, הסכמה מן החוץ? האומנם אין אנו מסוגלים אלא לחיים תלושים, לתרבות תלושה ולסמלים תלושים? על אותם מדריכי הנוער אשר בעולמם הרוחני חסרה הידיעה וההרגשה של יום החורבן אפשר אולי ללמד זכות בנוסח הידוע: סלח להם, כי אין הם יודעים מה שהם עושים. אבל על עצם העובדה, שבתוך תנועה כבירת-תכנים ועמוקת רגשות אפשר שהדרכת הנוער תהא נתונה בידי מי שאין להם חוש לאוצרות הרוח של האומה, לסמלים היסטוריים, לערכים תרבותיים – אין כפרה.

אב, תרצ"ד